

društva in akademije, to je izvršil Fr. Bartoš sam. Poleg jezika ljudstva je proučeval Bartoš tudi narodno pesem. Prvo zbirko „Anthologie pesmi narodnih“ je izdal l. 1874. in tekom let je izšlo še pet velikih zbirk narodnih pesmi moravskih. Posebno pozornost je posvetil življenju in šegam moravskih Slovakov in Vlahov, ki jih je opisal v delu „Lid a národ.“ L. 1888. je v Brnu izdal spis „Naše děti“ za kateri je bil odlikovan z nagrado peterburške akademije. L. 1898. je šel sicer v pokoj, a ni nehal nadaljevati svoje znanstvene študije. Sad teh študij je že omenjeno monumentalno delo „Slovník dialektologický“, ki je izšel v Pragi.

Josef Kajetán Tyl. 11. julija je minilo 50 let, kar je v Plznju na Češkem umrl J. K. Tyl, češki buditelj, časnikar, leposlovec, dramatik in dramaturg. Tyl je bil narodni buditelj. Vse, kar se je godilo v Pragi od tridesetih let XIX. stoletja, je našlo v Tylu navdušenega pomočnika in delavca. Bil je šele dijak, ko je prišel v Prago in je že budil narod. Buditelja in književnika je iz njega napravil zlasti V. K. Klicpera v Kraljevem Gradcu, kjer je bil Tyl poprej študiral. Prišel je tja iz Kutne Hore, kjer je bil rojen 11. februarja 1808. V Pragi je uredoval časopise, ki jih je izdajal Pospíšil. Že na gimnaziji se je bavil s pisateljevanjem; za novelo „Statný Beneda“ je dobil kot honorar oguljeno suknjo. Tyl je ustvaril takorekoč češko novelo in roman. Njegove novele in romani so sicer preveč romantični in tendenčni, ali imeli so velik vpliv na navadno prebujenje. Snov za svoje povesti je Tyl črpal iz rodoljubne zgodovine ali pa iz sodobnega življenja. „Rozina Ruthardova“ (1838) spada k najstarejšim, „Dekret Kutnohorský“ (1841) in „Poslední Čech“ k njegovim najboljšim delom. Tyl je spretno uredoval tudi časopise „Jindy a nyní“, „Vlastimil“, „Posel z Prahy“ in „Selské noviny“. Najrajši je Tyl deloval za gledališče. Pisal je igre in bil tudi sam igravec. Radi igre „Jan Hus“ je moral l. 1848. zapustiti Prago in od tistega časa je kot režiser in ravnatelj gledališke družbe potoval po Češkem do smrti; umrl je v revščini v Plznju dne 11. julija 1856. Dasi Tyl na dramatičnem polju, njemu najbolj priljubljenem, ni mogel ustvariti imenitnih del, vendar ima za gledališče in za češko dramatično književnost velike zasluge, ker je s svojimi igrami budil narodno zavest in ljubezen do gledališča. Tyl je spisal kakih sto iger in še danes so njegove igre: „Paličova hcera“, „Paní Marjánka, matka pluku“, „Strakonický dudák“ in „Jižůkove vidění“ priljubljene na čeških odrih. K najstarejšim Tylovim igram spada „Fidlovačka“, v kateri se nahaja kot kuplet pesem „Kde domov můj“. Veseloigra občinstvu ni ugažala, tembolj pa pesem „Kde domov můj“, ki je kljub vsemu praganjanju od tistega časa postala himna češkega naroda. Sevéda več nego besede Tylove je njeno priljubljenost provzročil napev, ki ga je zložil slavni češki skladatelj Fr. Škroup (1801–1862).

Lužiški Srbi so obhajali v Budesticah 15. julija dvestoletnico po smrti svojega prvega pisatelja Mihe Frencela. M. Frencel je bil pastor v Budesticah. Že pred njim se je sicer pisalo lužiško-srbsko; lužiški župniki so namreč sami za ljudstvo prevajali „Sveto pismo“ in druge verske knjige. Njih jezik pa je bil slab; preveč so se držali nemščine in ž njo kvarili jezik. Frencel pa je znal češko in poljsko, primerjal je, čistil, tvoril srbsko lužiške izraze ter tako dal podlago čistemu, gibčnemu, pismenemu lužiško-srbskemu jeziku obogatitvi ga z več prevodi iz „Svetega pisma“ in drugimi verskimi spisi. Od tistega časa (1629–1706) je bil lužiško-srbski jezik pismen jezik in polagoma se je tudi razvijala njegova mala književnost.

Jakub Bart-Čišinski, lužiško-srbski duhovnik in kakor ga imenuje brnska „Hlídka“, največji pesnik najmanjšega slovanskega naroda, je obhajal 20. avgusta svojo petdesetletnico. Čišinski je od smrti Zejlerja (1872) najboljši lužiško-srbski pesnik; olepšal je lužiški pesniški jezik in obliko. Lužiško poezijo je, kar misli zadene, vglobil in ji določil nov pravec z zbirkami: „Knihá sonetow — Formy — Příroda a vnutroba — Serbske zynki“. Do Čišinskega je bilo glavni ton lužiško-srbske poezije rodoljubno in versko čuvstvo; Čišinski je v njo prinesel tudi druge tone zlasti izvirne motive iz prirode. Čišinski je spisal prve pesni že l. 1874. kot dijak. Od tistega časa je izdal devet pesniških zbirk, dalje prvo lužiško dramo „Na Hradžisku“, epos „Nawoženje“, roman „Narodowc a wotrodženc“ in razne drobne spise.

Lužiško-srbsko semenišče v Pragi obhaja letos dvestoletnico svojega obstanka. Semenišče je preživelo že razne boje in burje; saksonska vlada ga je že večkrat nameravala uničiti, a semenišče je vendar še v Pragi ostalo. Njegovi gojenci študirajo na nemških zavodih. Sedaj je v semenišču 13 gojencev: 12 gimnazijcev in en bogoslovec. Saksonski deželni zbor od leta 1846. prispeva na vzdrževanje s 6 štípendij po 150 mark; semenišče pa ima tudi lastne ustanove. L. 1846. je bilo v semenišču ustanovljeno literarno društvo „Serbówka“, ki še zdaj obstoji. Iz semenišča so izšli najbolj delavni možje na narodnem lužiško-srbskem polju, kakor: Hórník, Dučman, Luščanski, Čěsla, Skala, Bart Čišinski, Libš, Andricki i. dr.

Fr. Št.

Eliza Orzeszkowa, sloveča poljska leposlovna pisateljica, obhaja letos štiridesetletnico književne delavnosti. Talent Orzeszkowe je ravno tako samostojen kakor talent pesnice Konopnicke, četudi je manj vzleten. Talent Orzeszkowe se ni pokazal namah, takoj pri prvem njenem proizvodu, ampak po neumorni marljivosti se je tekom let šele razvil in dosegel sedanjo dovršenost. Orzeszkowa je spisala več nego 60 zvezkov povesti in novel; najboljša njena

dela so „Nad Niemnem“ in „Cham“. V svetovni književnosti ima Orzeszkowa s svojimi povestmi iz vaško-plemenitaškega življenja na socialni podlagi odlično mesto poleg angleške pisateljice Georges Elliot, kateri se more Orzeszkowa, kar misli zadene, najbolj primeriti. Ista struja novodobne kulture, ki je veliko angleško pisateljico izvabila iz idiličnega zatišja, je vplivala tudi na duha Orzeszkowe; obe pa v družinskem ozračju, v najbližji okolici, v življenju skromnih ljudi dobivata gradivo za literarne najbolj imenitne spomenike svoje slave. Priljubljene osebe, ki polne romane Orzeszkowe, so zapuščenci vseh vrst. Predvsem je tu galerija ženskih tipov. Orzeszkowa je ustvarila ali bolje rečeno spravila je na Poljskem v življenje žensko vprašanje, posvetivši mu vrsto novel, romanov in nekoliko znanstvenih razprav. Prijateljsko pozornost obrača nekočkrat tudi na židovsko vprašanje; manj nastopajo v njenih proizvodih tipi radi-

otičnem čuvstvu, ki iz njih odseva. V mladosti je bil Chmielowski filozof, pozneje preiskovalec poljske književnosti v vseh njenih strokah. Zgodovini poljske književnosti je Chmielowski posvetil vse svoje moči, ker je bil prepričan, da se v zgodovini književnost zrcali vrednost narodnega duha, vse njegove slabe in dobre strani, njegov genij in izvirnost ravno tako kakor njegove slabosti in nedostatki. Dasi je Chmielowski že od mladih nog hrepenel po vseučiliški stolici, vendar je ni sprejel, ko so mu jo ponujali v Varšavi, ker ni hotel poljski mladini predavati v ruskem jeziku. Šele h koncu življenja je Chmielowski postal profesor na Lvovski univerzi, kjer je mogel razviti v polnem obsegu svojo neumorno delavnost.

Fr. Št.

Prof. Hieronim R. Lopaciński, poljski etnograf in pisatelj, je naglo umrl 24. avgusta zvečer v Lublinu vsled nesrečnega padca iz kočije. Umrl se

TREBINJE V HERCEGOVINI.

kalne mladine; pri Orzeszkowi vobče ni našlo odmeva sodobno socialno vprašanje.

Odkritje spomenika Plotru Chmielowskemu.

Poljaki so pred kratkim slovesno odkrili spomenik P. Chmielowskemu v Lvovu na ličakovskem pokopališču. P. Chmielowski je bil profesor, učenjak, pisatelj znanstvenih del in časnikar. Njegova mladost spada v l. 1863. Dogodki tega leta so pretresli njegovo dušo, postali so tvorilna sila programa njegove delavnosti, programa, kateremu je ostal zvest do smrti. L. 1863. je Poljakom prineslo veliko dedščino, utrdilo je v poljskem narodu nezatrto misel o prihodnosti velike poljske domovine. S to mislijo navdahnjen je Chmielowski živel in delal in zató vrednost njegovih spisov ne tiči samo v njihovem znanstvenem in estetičnem pomenu, ampak v patri-

je porodil v vasi Ošno Gornie leta 1860. L. 1883. je postal profesor klasičnih jezikov na III. varšavski gimnaziji, leto pozneje v Lublinu, kjer je služboval do svoje tragične smrti. Poleg profesorske službe je Lopaciński proučeval preteklost poljske domovine in v ti stroki je napisal veliko znanstvenih razprav, ki jih je priobčil v zbornikih „Prace filologiczne“, „Biblioteka warszawska“, „Ateneum“ in „Wiśła“. Razen tega je bil stalni sotrudnik „Wielkiej encyklopedyi powszechniejilustrowanej“, „Encyklopedyi Kościelnej“, „Słownika języka polskiego“ in mnogo drugih znanstvenih podjetij v zadnjih dvajsetih letih. Za ta dela ga je krakowska akademija imenovala svojim dopisnim članom. — K važnim ostankom poljskega jezika in slovstva spada takozvani „Mammothrectus“ iz leta 1471, in tega je Lopaciński dolgo let temeljito pro-